

Principatele Române înaintea Europei: o carte-manifest a principelui Gheorghe Bibescu

Prof. univ. dr. GHEORGHE BICHICEAN
Univ. „Petru Maior” Târgu-Mureș

Abstract

*Romanian Principalities in Front of Europe:
A Manifest-Book of Prince Gheorghe Bibescu*

The purpose of this paper is to reveal a book of small dimensions that can be found today at „Astra” Library from Sibiu. It has been first written in French, in 1856, in the context of the Peace Conference from Paris, by Gheorghe Bibescu, the former ruler of Wallachia, who signed it with the pseudonym Sanejouand; one year later, it has been translated into Romanian and published by using the Cyrillic alphabet.

The book has not been known so far and its importance consists on revealing Gheorghe Bibescu’s attitude towards unity, so as his knowledge on Romanian history, as we may conclude by considering the historical, political and legal arguments he has brought out.

Keywords: *Romanian Principalities, Gheorghe Bibescu, 1856, Romanian unity, “Astra” Library, Sibiu.*

În colecțiile speciale ale Bibliotecii ASTRA din Sibiu - Cota C.I./88, nr. inventar 2715 - se găsește o carte de mici dimensiuni, care mi-a atras atenția de la început prin titlu (*Principatele Române înaintea Europei*), prin conținutul și mesajul său, prin momentul redactării și publicării. Cartea a fost scrisă de Gheorghe Dimitrie Bibescu, principe al Țării Românești în perioada 1842-1848.¹

Gheorghe Bibescu a scris și publicat această carte în anul 1856 la Paris, în momentul desfășurării Conferinței de pace care a urmat războiului Crimeei (1853-1856). Conferința de la Paris s-a reunit în perioada 25 februarie - 30 martie 1856, fiind prezidată de contele

¹ Gheorghe Bibescu s-a născut la Craiova în anul 1804 și a murit la Paris, la 1 iunie 1873.

Walewski, ministrul de externe al Franței. Rusia a fost marea perdantă în urma războiului și a hotărârilor Conferinței. La Paris s-a proclamat autonomia Principatelor Române, supunându-se hotărârii unirea Moldovei cu Țara Românească și internaționalizarea Dunării. Rusia, care nu mai conta ca putere în Europa, era obligată să retrocedeze Moldovei trei județe din sudul Basarabiei (anexate cu „bunăvoința” Turciei prin pacea de la București, în 1812), adică Bolgrad, Cahul și Ismail. Un adevărat act de justiție ar fi impus ca întreg teritoriul dintre Prut și Nistru să revină Moldovei.

Discuțiile aprinse și interesele divergente în privința unirii Principatelor Române au împărțit marile puteri în trei tabere. Franța, prin glasul contelui Walewski, Rusia - care, ca țară învinsă, dorea să obțină o pace cât mai puțin defavorabilă -, Prusia și Italia (ambele urmărind scopuri identice, adică realizarea unității politice) s-au pronunțat fără rezerve pentru unirea Principatelor; Anglia s-a pronunțat cu rezerve, știut fiind faptul că ori de câte ori se redeschidea „problema orientală,” interesele ei puteau fi atinse prin împărțirea „moștenirii Imperiului otoman;” Austria și Turcia au fost de la început împotriva, ambele fiind „beneficiare” ale stăpânirii unor teritorii românești de importanță majoră pentru imperiile lor, susținând că „popoarele” celor două Principate nu doresc unirea. De aceea s-a hotărât consultarea lor în cadrul Divanurilor Ad-hoc, organe consultative cu reprezentare socială largă. Falsificarea alegerilor în Moldova de către caimacamul Nicolae Vogoride a provocat un adevărat scandal diplomatic, iar un nou război a putut fi evitat doar prin compromisul realizat de Franța și Anglia, în urma întâlnirii dintre suveranii celor două țări la Osborne. În ciuda manevrelor Turciei și a hotărârii Conferinței de la Paris din 1858, cele două Principate Române s-au unit, prin alegerea lui Alexandru Ioan Cuza ca domn la 5 și respectiv 24 ianuarie 1859 (Iași și, respectiv, București).

În acest context, fostul principe al Țării Românești, Gheorghe Bibescu, s-a dovedit a fi un adevărat apărător al idealurilor de unire ale celor două Principate dunărene, inflamând prin mesajul său spiritele unioniste și dovedindu-se un foarte bun cunoscător al istoriei românilor. Argumentele pro-unioniste pe care le aduce sunt de ordin istoric, juridic și politic, subliniind statutul politico-juridic al Principatelor române de-a lungul veacurilor în raporturile cu Înalta Poartă și cu celelalte mari puteri europene interesate mai mult în promovarea propriilor interese în spațiul

PRINKIPATELE ROMÎNE ÎNNAINTEA EUROPII.

Partea întâi.

I.

Kestia organizații Prințatelor de care Benim astăzi sî norbim șblikșlș, e șna din alelea kare traktatș Pariselș a esșș, fșrș s-o hotșraskș.

Desbștștș de mai mșlte ori de Ńele mai imșortante orșane ale Ńresii Ńeriodișe, tratatș Ńrin reșiste, Ńrin broșșre Ńi kșrș. A rșmas kș toate alestea Ńnkș Ńinș akșm obskșrș Ńi nekșnoskștș.

ŃiŃlomașii Ńi oamenii de Stat, adșnaș kș solemnitate la Konșresșl din Paris, Ńreăș kș nș se Ńnkredș Ńroșriilor lor lșmini, Ńrelșnșind o solșșie Ńe kare omnșloteșla lor Ń Ńșneăș Ńn Ńozaliș d'a o deslega.

șrmeazș sș ne Ńnștrștm d'astș Ńrelșnșire? saș șrmeazș din kontra sș fim mșlșmșiș? negreșit, Ńn asemenea Ńmșreșșrșri, ori Ńe Ńnșțzriere e fatalș. Ńrinșđatele Romșne sșșșinș adșștșnd Ńi nerșđdarea lor e kș atșt mai Ńiie Ńi mai leșitșmș, kș kșt agonia adșștșrii Ńi nesșșranșa keshiilor Ńitale, Ńentrș ele, se adaogș Ńrin Ńndelșnșitele sșferinșe ale okșđaliș streine. Ńentrș toși, afarș de Romșni, rșșđoișl Ńi relele sale aș Ńnșetat. Ńmșntșl Rșșii, Ńștere *belșeranantș*, este liber, Ńi al Moldo-Pomșniș, *de Ńi nestrș*, e Ńnkș đșle Ńnkeerea Ńșși okșđat de armile streine. Astș okșđalie, Ńrinșđatele n'aș Ńrođokat'o; Ńi n'are nșiș șn Ńretest, đșle kșm n'are niki șn đreșt.

Eșrođa okđidentalș, kare n'a intrat Ńn Bosfor de kșt ka sș rșșșnșzș treșeri Ńrștșlș, Ńoate ea dar sș Ńngșđșe Așștriaiilor Ńeoa Ńe, din kontra, din Ńartea Rșđilor Ńrișea ka *kass belli*? Moldo-Romșniea nș s'a mșntșit de Ńrotektoratș Ńarșlș, de kșt ka sș intre sșbt alt Ńrotektorat noș, Ńe Ńn Ńmșreșșrșrile de faș, se Ńoate Ńriđi ka o adelșratș așșsare?

Bede-a ea oare, đreștșrile Ńi Ńrișleđeiele sale, nekontestate de nimeni, kșllkate đșle șn rșșboiș Ńnșreșrșns Ńentrș sșșđinerea đreștșrilor?

II.

Fiind-kș armia Anglo-Franđezș aș ełakșat Krimeea, nș trebșe sș kredem kș rșșboișl s'aș șfșriș. Kșmđșl de bștșlie s'a strșmștat, Ńi armile nș mai șnt aleleaș; dar rșșboișl existș Ńnkș, șn rșșboișl sșrd, Ńlin de fineș Ńi strateșie, ai kșror nșmai taktiki aș skimbat nșmele; Generalilor le aș șkșđedat Ńolitșii.

Moldo-Romșniea e astșzi kșmđșl bștșliei, saș mai bine kșmđșl intrșilelor. Ađeasta e soarta astop nenorođite Ńri de kștș-đa Ńreme Ńnkoale. Ńozilișea Ńeođrafikș estșlikș Ńndestșl trista sa stare.

Ștșatș Ńnșre trei mari imșleriuri, fie-kare dintr'Ńnșele aș dorit s'o kotșđeaskș.

Tșrșiea are đreștșri de *sșzeranitate*, Ńe kare kaștș nekontenit ale skimba Ńn đreștșri de *sșđeranitate*.

Rșșiea sșșđinș đșđ đreștșrile de Ńrotektorat Ńe dobșndise Ńi Ńe kare le a đerdșt.

Așștria ar Ńoi Ńi đŃșa sș konfșșie Ńn benefiđișl ei đreștșrile Ńe a đerdșt Rșșiea.

șn Stat slab nș Ńate fi fșrș Ńagșba sa Ńmșresșrat din toate Ńrșile de trei statșri mari. Ńoloniea kșzș; Moldo-Romșniea se aflș đeja Ńn agonie.

Ńnștr'o gređealș a Rșșiei, Eșrođa okđidentalș Ńe dormea, deskise oki. Franșa Ńi Englıtera sș bađe Ńnkș bine de seamș ! A birș nș este nimik, dakș Ńine-đa nș Ńtie sș asigșre frșktele birșinșei. Ńn zadar s'ar fi Ńrșsat atșta șnđe, daka kașzele rșșboișlș ar eksista Ńnkș, daka đreștatea Ńi ekșitate a Ńor dobșndi leșitima lorș Ńndestșlare, daka noș ambiđii Ńor mai strika Ńnkș Ńalșea Eșrođii. Ńe rșșinele Ńekilorș traktate, e de trebșinș a se zidi șnș edifiđiș temeinikș, Ńi edifiđișlș nș Ńa fi astfelș de kștș kșnd Ńa ađea de bazș đreștșlș Ńođoarelorș, Ńi kșnd mai nainte de toate konđenșiile Ńele noș Ńorș resłekta đreștșrile Ńele Ńeki.

III.

Din trei mari Imșleriuri Ńe mșrșinesk Ńrinșđatele, nșmai șnșl are oare-kare đreștșri așđrșl-le: ađeasta este Tșrșiea, Ńnș Ńi ađele đreștșri șnt mșrșinite Ńmșrit Ńrin kalitșđaliile de la kare Ńi trag oriđina.

Ńel đintșiș traktatșl al Moldo-Romșniș e de la aňl 1393; Ńi fș Ńnkeeat la Nikođoli Ńnșre Mırșea Ńntșiș Ńi baiazet Ńntșiș. Al Moldalıi đatș de la aňl 1513, sșșskris de Ńrinșđl Ńogdan Ńi sșltanșl Selim I-șl.

Ńe kořrindeăș ađele traktate? Ńe đreștșri akordaș ele Ńrșrilor kontraktante? Iatș Ńe e de trebșinș sș Ńreșđșm kș essaktitate.

Traktatele ađeasta asigșraș Ńrinșđatelor: Nekștrođirea Ńmșntșlș, ođrind Ńe ori Ńe Mșșlman d'a intra Ńn Ńarș fșrș Ńe Ńriđinș bine-kșđŃntatș, Ńi fșrș de Ńeoa Gșđernșlș Ńrii;

Ńștrarea reliđiei, Ńi đeđrtarea kșltșlș; maxometan;

Dreptul d'a se gârna d'ot drovriile lor lefi, fîrî de amestekîl gârnîrîlî Otoman înrî nimik înrî trebile din lînrîrî ale Brînrîvîtelor;

Dreptul d'a alea Brînrîi kređtînrî, aleđi de Eđiskolîi ũi boierîi Brînrîi, ũi dreptul alestor Brînrîi de ũeacî ũi de moarte asđra sđđđđilor lor, kîm ũi a deklarî rîsboiî sî a înrîkea ũale.

Înrî skimbîl alestor garanđi, la kare se adloga din ũartea ũorđi îndatorîrea d'a ũrotele Brînrîvîtele, alestea din 8rmî se îndatorî, ũi din ũartele, a ũũi 8n tribet anîal ũi a rekînoalte sđđđđe Sđltanđi asđra Sđđđđanilor lor.

Iatî kare fîrî konđenđiile înrî Brînrîvîte ũi ũoarta Otomanî; negređit kî ũoarta tratînd înrî alest kîl kî đînrî, trata de bînrî ũoe a ei, kũi este ũiũt kî ea era atînrî înrî kîlmea ũterîi sale, ũi kî, înrî lok d'a ũriimi leđi, ea le dikta altora.

IV.

ũoarta, kare trebî s'o mđrtîrisim, n'a kontestat nîlî odatî înrî Brînrîvî dreptîrîle ũi ũrîđleđiele Brînrîvîtelor, ea le a kũkat adesea înrî ũiũoare Brînrî falte. Înrî lok d'a merita ũi d'adî atrale simđatiile Romînrîlor Brînrî resđektarea traktatelor ũi înrîđlinîrea kî skîmđtate a îndatorîrîlor sale, ea înrîsđla neînrîkrederea kũkînd mai mîlte klaũe esenđiale ale sđđđđilor. Ea kotrođi ũmîntîl Romînrîi, rđđikî forterele de kare le okđda, kî garnîzone kare sokotîndse înrî ũmînt Brînrîvîtesk, înrîđđia înrîđređîrî jađrî ũi omorîrî. Mai înrî 8rmî înrîđđlinînd ũoinđa sa la dreptîl de rekînoskîse formal Brînrîvîtelor d'a alele înrîsele de defîl lor, ea skimbî de Brînrîi ũmîntenî Brînrîvî streinî.

Astî ũolitîkî atî de ũmđtoare intereselor ũorđi ũrekî ũi de rea kredînrî, adî rezđtatîl de 8rma sđ aibî. Romînea, adîsatî kî asđrîme, kađtî 8n reazđm de lînrî ũterile kređtîne de o înrîkonđra. Brînrîl Romînrîi, ũrînkoleanđ, se înrîđređî mai înrîũî kître Ađstria, dar mai de 8rmî atras de bîrđînrîle lîi ũetrî ũel mare, kare înrî fđđđđe ka ũi Brînrîlî Moldavîi, Kantemîr, înrîđđendîna Brînrîvîtelor, se înrîđređî kître alesta ũi se îndatorî a-ũ ũone la disđođiile 8n korđ de armîe d'ajđtor ũi a-ũ aũrođiđia tot înrî'o đreme ũi armîa lîrî.

Đlenîmentele alestî rîsboiî sînt kînoskîte. ũetrî ũel mare înrîkea kî ũoarta traktatîl de la ũrî; ũi mîlđđmît kî ũi skđđ armîea sa, ũorđi ũ'amîndoi aliađi rîsđđnrîi ũorđi. Kantemîr fîlî înrî Rđsîea, iar de ũrînkoleanđ înrî ũearî la Konstantînođol înrîđređî kî treî fîi ai sđi.

Astî alianđî kî streinîi, la kare Romîni se ũzđserđ din nenorđre sđđđi Brînrî mari sđferînde, 8rma sđ fie o mîntîtoare đređestre ũentrî ũoartî. Se folosi ũoarta de đînsa sî nî? Înrî skimbî ea ũolitîka? Se neđi sđ înrîtoarkî sđre đînsa inimile Romînrîlor Brînrî esekđtarea îndatorîrîlor de kontraktase, ũi resđektarea dreptîrîlor de kezđđe? Din nenorđre nî: Dekalîtarea ũrînkoleanđlî fî semnalîl 8nei đerîoade ũi mai fatalî. Atînrî înrîdele înrîđđngata serie a Brînrîlor Fanarîođi, - arendađi mai bine de kîl Brînrîi, - nîmîđi de ũoartî kî titlî de *beis*, konfiskînd ast-fel đekîl đređî al Brînrîvîtelor, adîkî alela d'adî nîmi Đomnîtorîi.

Kare fî administralia Fanarîođilor? Ea se ũoate karakterîza înrî dođđ kđđînte, *đnzđtorîi ũi jeđđtorîi*. Libertatea ũolitîkî đeri dinđređî kî armîea Romînrî ũi adđnrîle obđteđi; đređtatea se kîmđra kî bani, komerđel înrîetase, ũoarta lîoa din ũarî đrođđektele kî đređel de ea înrîsđi xotđra, adîkîlđtîra adî aleadî soartî ka ũi armîa ũi adđnarea obđteaskî: đrođrietarîl ka ũi ũranîl erađ deskđrajadî de dajđi. Adlogînd la alestea lîsa de komđnikadî ũi tîlxđriile, alesta era đreskîrt trîstîl tablođ al sđrî Brînrîvîtelor sđbt Gđđernîl Fanarîođilor, al kđror nîme, kiar astđzi, nî este đronđđnat đekîl kî groazî ũi desđđt înrî Romînea.

Aleastî trîstî đerîoadî đînrî mai mîlt đekîl 8n đeak, înrî đremea kđđđia 36 Đomnî fîrî imđđi nîmai Romînrî, adđđrate lîđtorî de ũi sđđserđ toate ũterile fîrî mîl.

Ađđtea miserî 8rma neadđrat s'adđkî ređolta. Ea isbîkîni la 1821, înrî adđadî timđ kî ređolđđe Gređi, ũi sosîrea lîrî đđsilante înrî Brînrîvîte. Romîni înrîsđ deklararđ de la înrîđđt, kî kađza Gređilor de đoea sđ tragî de Romîni kî đînrî, nî era kađza Romînrî ũi kî skodđ lor ređoltînd-se nî era de-a se trale de sđb sđđđđanîtea ũorđi, ũi alela de-a skđđra tirania Đomnîlor streinî, ũi de a reînrî înrî đekile lor dreptîrî de lî se kđđkase.

Tđđđia dar n'ađđ nîlî o gređtate d'a înrîbđđi elementîl ređolđđonar grek înrî Brînrîvîte, ũi Sđltanđ Brînrî'o skîmbare a ũolitîi, arđđnd-se, kredînrîođilor Romîni, leal đekîlor kađđđadîi, deklarî, Brînrî'8nđ Xatî-đerîf, hotđrîrea sa d'a înrîkrede înrî đđtorî ũmîntenîlor kîrma Brînrîvîtelor.

Tđđđia ar fî fîkît bine atînrî d'a komđleka ũera de înrîđđse, ũi d'a đakđa Brînrîvîtele, kđđ đđsînd o armîe de okđđđe, ea dete Rđsîe 8n đrîle, de kare alesta din 8rmî de mîlt îl kđđta, d'a interđeni înrî đalđrea Moldo-Romînrîlor.

V.

Desđđnd kî iskđsînrî aleastî đđđt kađđ a Brînrîvîtelor, kabinetîl de Sant đetres-đđrg reklamî đakđoarea terîtorîlî Romînrî de trđdele Otomane. Konđenđe de la Akerman înrî Rđsîea ũi ũoarta fî rezđtatîl adđđđi reklamadîi (1826). Se đitea, înrîre altele, ũi aleastî înrîsemnatî klađđi:

Oslodarii (sa8 doelozii) se lor alele în amîndoi adeste 00ri de ad8n0rile 0enerale ale di0anelor, dintre boerii 00mînteni. Ei lor 0riimi întîrîrea de la 0oartu... N8 0ot s0 fie de00rtat0 de kît k8 0riimirea R8siei. În kaz de skoatere, demisionare sa8 moarte a 8n8ia din domni interim8l se 0a kîrme8i de Kaimakamî n8mî0i de di0an8l 0rin0i0atelor.” R8siei n8 deklarase at8n0i 0entr8 întîia oar0 k0 se interes0 de soarta 0rin0i0atelor. Mai de m8lte ori, 0i înk0 de la 1774, în traktat0l de la Kainar0i 0i în 0ele de la Ia0i (1812), 0rotestase în fa0oarea 0ri0ile0iilor lor.

De este o datorie a fi 0ine-0a dre0t, kiar k8 0ri0jma08l s08, a0east0 datorie e mai sfînt0 în 8rma 8nei bir0in0i. K0 R8siei ar fi dorit înkor0orarea Romîni0i k8 stat0l s08, ni0i n8mai înka0e îndoial0. Dar 0eea 0e treb8e s0 m0rt8risim, este, fiindk0 ade00rt0l are 0i el 0rerogati0ele sale, k0 amestek0l R80ilor în 0rin0i0ate a fost din origin0 0i 0înd0 mai înka0e bine-0oitor 0i okrotitor Romîniilor. Ori kare ar fi fost sko08rile lor ask8nse 0i 0ederile ambli0ioase 0e a0ea8 0rote0înd 0rin0i0atele 0i st0rînd în a s80line a8tonomia lor, n8 ne 08tem o0ri k8 toate a0estea, d'a n8 m0rt8risi k0 R8siei a a00rat m8lt tim0, 0i k8 efika0itate, ni0te dre0t8ri 0e kare 0oarta le k0lkase în 0i0ioare.

Ar fi oare dre0t a e0l0oata ast0zi, în desfa0oarea 0rin0i0atelor, temerea 0e îns8fla k8 dre0t k80înt ambli0ia r80l înaintea r0sboi80i, n8 n8mai ka s0 n8 li se dea nimik 0i înk0 ka s0 li se ia 0i 0eia 0e 0rotek0ia r80l 0e 00strase?

O asemenea 08rtare în 0ri0in0a Romîniilor, n'ar fi ni0i drea0t0, ni0i bine în0eleas0, 0i în lok d'a fi 00g8bitoare R8siei, ea ar asi08ra din kontra înfiin0area înfl8in0ei sale, 0e kare iar 08ne s0 0l0teask0, ka s0 zik a0a, toate kelt8ielile r0sboi80i, 0sînd8-i d800 l80t0 într'o kondi0ie 0i mai rea de kît a0eea în kare le 08sece 0re0onderen0a R8siei.

S0 ne întoar0em la Istorie.

Kon0en0ia de la Akerman libera 0rin0i0atele de ok00a0ie Otoman0, 0i 0eea 0e e mai m8lt, este k0 ea sti08la k0 0rin0i în lok d'a fi n8mî0i 0i destit8a0i d800 0oia 0or0ii, se lor ale0e d'ak8m înnainte de na0ie 0e 8n termin de 0a0te ani. Trei ani d800 a0eea, la traktat0l de la Adriano0ole, R8siei reînnoi 0eki8l 0rin0i0is al a0e0erii 0rin0ilor 0e 0ia00.

A0a dar, ad8kînd80i 0inea aminte de miseria 0e domnea în 0rin0i0ate 0rin deasa n8mire la tron a arenda0ilor fanari0i, 0a m0rt8risi ori-kare i'ar fi 0rin0i0ele 0oliti0e, k0 dre0t0l d'a a0e0e 0rin0i 0i întinderea dat0 îndel8n00rii 08tere0i lor, eras d00 ade00rate 0rogrese. 0rintr'a0easta se asi08ra oare kare stabilitate 0ro0in0iilor 0în8bite de 0olitika skimb0toare a s8zeran80i. R8siei 0rofitia k8 isk8sin00 de gre0alele 0or0i 0i le întor0ea k8 isk8sin00 în fa0oarea 0oliti0ii sale. 0rin0i0atele 0rin 8rmare î f8r0 datoare resta8rarea 0i garan0ia 0ri0ele0iilor lor, 0i mai în 8rm0 0entr8 stabilirea b8nei ori0ndieli 0'a 8nei 0ros0erit0ii relat0e.

De 0e T8r0iea n'a l8oat ini0iat0ia 8nei asemenea 0oliti0e? De 0e n'a în0eles ea k0 ade00rat0l ei interes era d'a 0rote0a 0e Romîni, ast-fel în kît s0 n8 mai aib0 treb8in00 d'o alt0 0rotek0ie? K8m n8 s'ar fi înfl8en0at 0rin0i0atele de o 0rotek0ie kare n8 se manifesta la înde08t de kît k8 bine-fa0eri?

La 1828, se deklar0 r0sboi8l între R8siei 0i 0oarta. Armiea r80l, în n8m0r de 100,000 oameni, trek8 0r8t0l, Mare0al8l Bitgenstein într0 în Ia0i, detron0 0e Domn 0i adres0 Moldo-Romîniilor o 0roklama0ie 0e'i înde0in0a k0 o administrati0e 0entral0 0a fi instituit0 s8bt 0reziden0ia kontel8i 0alen. A0east0 0roklama0ie fi00d8ea 0rin0i0atelor 0a0ea 0e kare o dorea8, bine-fa0erea asi08rat0 a 8nei existen0e leditime 0i statorni0e, 0i 00strarea t8t0lor 0ri0ile0iilor lor. 08k8re0ti se ok80ar0 ka 0i Ia0i, 0i la 16 Mai8, kontele 0alen se a0eaz0 în nobile sale f8nk00ii. Treb8ie s0 înde0im a deskrie starea 0rin0i0atelor în 0rema r0sboi80i. 0i8m0, foamete, e0izootie, 8n frig nes8ferit, 0i în sfîrtit toate relele se 00rea8 8nite k8 a0e0ea ale r0sboi80i.

0a0ea se s8b-skrise la Adriano0ole la 14 Se0tem0rie 1829.

În 0ri0in0a 0rin0i0atelor romîne, traktat0l de la Adriano0ole f8 o nob0 0i solemnel0 konsfin0ire a a8tonomie0i 0ia dre0t8rilor lor.

O0orad8l, al k0r8i termen era fiksat 0e 0a0te ani, se hot0rî 0e 0iea00. Kanal8 D8n0ri 0înd0 la 8nirea sa k8 0r8t0l f8 0reskris de xotar al 0rin0i0atelor. Artikol8l al V-lea mai k8 seam0 im0ortant 0reskriea: „0rin0i0atele, Romîniea 0i Molda0ia, 08ind8-se 0rintr'o *kadit8a0ie* s8b s8zeranitatea 0or0i, 0i R8siei garan0înd 0ros0eritatea lor, se în0ele0e k0 ele î0i 0or 00stra toate 0ri0ile0iele 0i im8ni00iile de mai 'nainte, 0i se lor b8k8ra de essersarea reli0ii lor, k8 o sek8ritate komlekt0l, de o administrati0e *independen0 0i nati0nal0*, 0i d'o întreag0 libertate de komer0.” De 0a obser0ia 0inea k8 l8are aminte 0a 0e0ea k0 traktat0l de Adriano0ole n8 sti08la nobi dre0t8ri 0entr8 Romîni, a0easta era o rek8noa0tere 0re0is0 0i solemnel0 a 0ekilor lor libert00i.

În 0irt8tea a0e0ia0i traktat o komisie se ad8n0 la 08k8re0ti ka s0 redi0eze Reglamente0l organik 0e 8rma s0 fie karta sa8 kons0it80iea 00rilor.

0rin08l ales d800 dis0oziti0ile date de Reglamente n8 era 8n 0rin0 absol0t, 0i 8rma s0 administrezee k8 konsk8rs0l 8nei ad8n0ri nati0nale, k0reia i se 00strase dre0t0l d'a 0ota bir8l, d'a fa0e ledi 0i d'a adresa 0rin080i 0înd0erile nati0i kiar alergînd la 08terile s8zeran0 0i 0rotektoare.

Nea00rat Reglamente0l organik n8 este ideal8l kons0it80iei 8n8i 0o0ol liber. Dar de 0a 0ri0i 0ine-0a d'o0arte miseria 0i anar0iea în kare k0z8se 0rin0i0atele în k8rs de 8n 0eak de arbitrar08, 0i de alt0 0arte de 0i 0a ar8nka oki0 as0ra a0e0tii so0iet0ii înk0 în lea00n, 8nde n8 se g0se0te de kît boer8l s88 0i 0ran8l jos, fîr0 klasa de mijlok koa0t0 0entr8 libertate 0i kare kons0it8e în 00rile 0i0iliasate nati0a în sine, 0a rek8noa0te k0 Reglamente0l Organik al Moldo-Romîni0i era 8n mare 0rogres 0i o kons0it80ie foarte liberal0 0entr8 8n 0o0ol a0eazat 0rin 0ozi0iea sa 0eo0rafik0 între tre0 g80erne absol0te.

De la sfârșitul anilor 1829 și până la începutul anilor 1834, Răsia, ca și asigurate esekutarea tratatelor de Adrianoople, okșii, Prin înțeleperea kș Târșiea, amîndoi droșinșile, alteleînd lșkrarea reșlamenteșli și ōnerea sa în lșkrare. Reșrezentantșl Rșsi, generalșl Kiselef2, fș însrșinat kș administrașiea ōrii, ōi ōtiș atî de bine s'ōi îndeșlineaskō misiea, înkîț gșlernarea sa fș 8n perior de reșlarare ōentrș Romîni.

VI.

Konșenșiea de la Sankt-Petersbșrg terminō misiea generalșli. Prin așea konșenșie de la 29 Ianșarie 1834, se kōrîndea ōi eșakșarea ōrinșitateelor de armiee Rșșeli; ōoarta din ōartei, rekșnoștea formal noșa konștitșie ōi se îndatora a ōșblika 8n ferman însōit de 8n Xati-șerif doș lșni dște skimbșl ratifikașiiilor. Xati-șerifș se ōșblikō ōi fș o noșl konșfinșire a dreștșrilor, o rekșnoaștere reșetatu a indîșendenșli lor administratiō ōi leșislatiō. ōrinșitateele se zîiea (Art.4) ōi ōor fale în toașl libertatea toate leșile trebșinșioase administrașii lor din ōșntrș, ōi Moldo-Romîni se ōor bșkșra asemenea d' o indêșendenșl *leșislatiō komșlektō*, ōentrș tot ōeea ōe ōrișește la lșkrșrile lor din ōșntrș. Dște așeasta 8rma sō ōroledeze la nșmirea ōrinșilor; dar, în ōirtștea konșenșii de la ōetersbșrg, amîndoi kșrșile, *ōentrș așea datō nșmaș*, fîkșrō ele aleșerea ōe kare regșlamenteșl organik i-o reșevase nașii. Amîndoi ōrinșii, fșrō dar nșmirō de kșrșile sșzeranō ōi protektoare dște îndeșeșerea ōe așșrō între dîșnele, Mixail Ștrzea fș nșmit în Moldașiea ōi Alexandrș Gika în Romîșiea. Așeastō din 8rmi aleșere fș nenoroșitō ōi nș întърzie mșlt ka sō se înkredinșeze de așeasta, ōi nașia ōi kșrșile. ōbōteaska adșnare se ōzșz neșoiștō a eșșșne ōrintr' o adreșl solemnell ōîndeșerile ōri kșrșiiilor sșzeranō ōi protektoarō.

Kșrșile în 8rma rșgōișniș adșnșri obōșești, orîndșirō a se fale o ōerșetare administratiō ōrinșliș, în 8rma kōrșiea ōoarta ōrintr' 8n firman, ōe akșza ōe ōrinșel Gika, îl deșrștō, imșștîndș-i nedreștōșie ōi abșzșrile ōe se sōrșrșirō în ōrenea domni șaleș.

Atșnșl ōentrș întîia oarș ōe ōșse în lșkrare Regșlamenteșl orșanik; aleșerea ōrinșliș ōentrș întîia oarș se fîkș șșbt forma konștitșionalō a ōrii.

Nșmele ōe eșli din 8rma aleșeriș nașionale fș așela al ōrinșliș ōibeskș. El domnea de ōase ani kînd izbșkni reșolșiea de la 1848. De la ōrșmșrile Senei, așeastō reșolșie trekșșe ōeste Eșroșla ōi rșșnșl ōînd în ōrient. ōibeskș neșștînd ōșne ștașlișl reșolșiei ōi ne ōrînd sō-i fie ōef se trase din domnie.

Reșolșiea romîșl, ōeneroașl în sine, era în îmșreșșrșrile de atșnșl o imitașie ōerikșloașl ōentrș ōarș, ōe ōrin ōozișia ōi ștarea sa soșialō nș era ōregștitō la niște asemenea eșenșe.

Tristele șale rezșltate nș întърziarō a se arșta, ōi o îndoitō okșșiașie de Tșrși ōi Rșși, kșm ōi konșenșia de la Balta-Liman (Mai 1-ș 1849) fșrō konklșzia reșolșii.

ōrin așeastō konșenșie se sșștenda adșnșrile ōi în lokșlș lorș se adōita *dîșanele ad-bok*, ale kōrșorș membrii, în lok d' a fi aleși de nașie, se nșmeaș de ōrinș kare ōștea a' i deșrșta dșșl ōoinșa sa. În lokș de ōrinș aleș ōe ōiașl, se nșmea de amîndoi kșrșile doș gșlernatori ōe kșrș de ōaște ani. În așeastō kalitate se aleserō ōi se nșmirō Domniș Știrșer în Romîșia, ōi Gr. Gika în Moldașia.

Konșenșia de la Balta-Liman e ōea din 8rmi ōe s' a înkșeat în ōrișinșa ōrinșitateelorș între kabinetșl Sant-Petersbșrgșliș ōi ōoarta otomanō.

Ași se oșrește istoria trekștșliș.

Partea a doua.

VII.

Din aștl dșreroașl istorie, ale kōrșii trșșșri ōrinșitateele le-am skîșat înr' 8n kîl reșede, kare șînt îndōșșrile ōe ōștem trașe, kare șîntș lekșiiile ōe ișōrșrșk ōentrș ōșterile eșroșene în ōeneral ōi ōentrș fie-kare din tr'îșnele în ōartikșlar?

Mai 'nainte de toate rezșltō kō ōrinșitateele Romîșe șînt *atșonome*; ōi kō nimeni, nișl kiar ōoarta, ōe le este sșzeranō, n' are dreștșl d' a se amesteka în trebișe lor din ōșntrș.

Al doilea, kō Rșșiea, ka șkōl d' a șlșji ōroikștele ei de întîndere ōi konkistō, a garantat ōrinșitateelor niște dreștșri ōe kare ōoarta, fōrō d' ale kontesta în ōrinșii, le kōlka ōrin faște.

Dakō este ōineșia în dreșt de a akșza ambișia ōelei dint_rșș, kașzō eșidentō a rșșboișliș trekșt, trebșe însō sō rekșnoașkō kō nișl o altō ōștere ka Tșrșiea, n' a șerșit, ōrin greșalele șale, așeastō ambișie ōe era așroașe d' ai deșeni fșneștō.

Așeștea șîntș kōșiderașiiile așșra kōrșora însistōm.

Bom arșta în 8rmi kare șșntș ōerikșolele ōe ameninș astōzi ōrinșitateele în dreștșrile ōi atșonomiea lor, ōi tot înr' o ōrenea ōom îndeșerka a gōsi ōi ōîmșdșșiea așeștor rele.

Komiteele, zile firmanș, „aș drept a delibera aștra Reglamenteleș ōrinșiatelor”. Ađtea e dreptșle ōel mai ōntins ōe li se akordș. Sș ōsam kș dreptșl ađtea 'l-a ađșt ōrinșiatele ōi kș era de ōrisos a se mai sđefika din noș, dar sș ne ōntrebșm ōi sș ōntrebșm ōe ōoarta, Reglamentele sșnt ele oare institșii ōiđioase? Imđerișl otoman are mai bșne? ōi n'ar fi de dorit ōentrș ređeneralia Imđerișli sșs sș aibł asemena Reglamente ōn toate ōrođinșile ei? ōine mai krede astșzi kș Reglamentele sșnt ōriđina relelor ōe bșntșe ōara Romōneaskł? ōine nș ōtie kș ele ōrođinș mai mșlt din nestatornșia ōi sđibidșneea gđernșli ei, iar mai kș osebire din neōnkrederea ōe are Romōnșle ōn zioa de mōine, ōi din nekontenitele firșmōntșri ōrođenite din intriđile ambiđiilor, nekontenitș ōn lșștł, ōi de konfliktele ōn kare sșnt ōșe interesele ōșterilor ō' o ōnđeđinesk?

Ștōnd Eșrođa ađtea ōi okșđindșe nșmai kș ređizia leđilor din ōđntrș, n'ar ōștea ōineđa sđ kreazł kș nș este serioș disđșsł a tđmđđi rđșle ōi kș fđde de đrileđșl a gđsi rana ka sđ nș fie silitł a o ōindeka?

Dreptșl d'a delibera aștra Reglamenteleș ōrinșiatelor, drept ōe kare firmanșl nș'l kontesteađ, kșm ōl ōnđeđe oare? Aleđerea ōrinșilorș este oare kođrinsș ōntr' ōnsșleș? saș ōșterile ōoekș sđ'ōi ōnsșleaskł misiea d'al nșmi? ōoarta ōođte sđ'lș aleađł ea? ōi ōșterile ōoekș sđ se amestđe ōn ređizia Reglamenteleș?

ōnainte de firmanșl din Oktombrie 1856, ađte șnktșri niđi kș eraș ōn dezbatere.

Konșenđia de la ōalta-Liman (kare nș sșșlenda de kōt ōentrș ōalte ani, astșzi ekșđirađi, konstitșđea ōri), ađestł konșenđie este akșm desfiinđatł ōrin rșsboiș ōi ōrinșiatele reintřl neađrat, astfel o đere dreptatea ōi traktatł ōarisșleș, ōn dreptșrile lor rekșnoskște de traktatł de Adrianođole ōi reglamentele orșaniđe. Bor fi dar ōn dreptșl đrileđielor lor d'al ađe đrinđi ōi d'a se administra ōn đirtștea đekilor lor kađitșlađi, neōnđet reōnoite saș konfirmate.

Daka dreptșl de a'ōi ađe đrinđi se ōa lșa ōrinșiatelor, daka aștonomia lor se ōa mōntși, daka Eșrođa ōa đretinde a se amesteka ōn redakđiea Reglamenteleș lor, atșnđi ori ōe omș serioș se ōa đștea ōntreba ōe a sđșjit Romōnilor rșsboișl, ōn șrma kđrșia aș sferit atș de mșlt, la ōe le sđșjeđte astșzi đrotekđia Eșrođei; neađrat nș la alta, de kōt ai fale mai nenorodđi, mai maltratadı, mai đđin indefendenđi, đđndș-le leđi diktate de streini; ar gređi atșnđi oare Romōni dakł sșșđinđ ar đere trekștł kș relele lși?

XI.

Traktatł de ōaris, ōe ōostreađł đrileđiele ōrinșiatelor, a ōntrodșs o simđitoare modifikadıe ōn starea lor. ōoarta rōmōne șzeranł kș dreptșrile ei de tribștș ōi omaliș, ōi ōi ōndatorirele ōe de mai mșlte ori a sșbskris, dar ōn lokł đrotektoratșli *ekșleđi* al Rșsiei, sșkđede đrotektoratł *kolekti* al ōșterilor ōelor marı ale Eșrođei.

Ađest đrotektorat kolektił ōa fi saș o đorbł zadarnikł, saș ōa ađe de đintł skođł de a da ōrinșiatelor o khezđșire mai neinteresatł ōi kș rezłtate mai đrinđioase de kōt ađeale ōe le dedese Rșsieu, ōa ađe de đintł ađđreaa dreptșrilor lor ōn kontra tștșror ađelora ōe ar đoi sđ le kađe.

Kare sșnt đerikolile ōe ameninđł dreptșrile ōrinșiatelor?

Kare sșnt mijloađele ōele mai sigșre đentrș a le feri d'al ađe đerikole?

ōnainte de rșsboișleș din șrmł đrimeđia đenea de la Rșsia. Mșlđșmitł șnei đolitđi iskșsite, ea đtiș a'ōi statornđi ōi a'ōi kređte inflșnđia sa ōn ōrinșiate. Akșm ōnsł đroiektele ei s'aș dat ōe fađł; maska a kđžtł ōi nș ne mai đștem teme de đōnsa.

Đea ōe este de temșt astșzi đentrș ōrinșiate, este ađel sđirit de temere ōn đriđina Rșsiei, ōe kare 'lș-am mai sșșs ōi kare essistł kiar đđe rșsboișl trekșt. Este kș dreptșl oare a nș ōsa ōe Romōni sđ se bșkșre de dreptșrile ōe le a dat Rșsia, nșmai fiind kł le sșnt date saș garantate de ea?

O asemena gređalı, a lșa șmbra dreptș realitate, nș se ōoate fale de niđte ađđrađi đolitđi.

Đrimeđiile ōe ameninđł astșzi ōrinșiatele, o đștem zile kș ōnkredere, đin mai mșlt de la Așștria ōi ōoarta de kōt de la Rșsia.

Đe trebșe dar sđ fakł ōșterile Eșrođi ka sđ ađere dreptșrile ōrinșiatelor Romōne ōi sđ le asiđre đrosđeritatea? Đșđe ideea noastrł, doar lșkrșri ar ridika aneđoinđele, ar nimiđi toate stađilele, ar ōnfrōna toate ambiđiile, ōi ar fale a ōnđeta toate intriđele.

Đea din tșș, sđ deklare ađđrate de ori ōe kđllkare dreptșrile ōe ōrinșiatele dobōndiserł ōn șrma traktatșli de la Adrianođol.

Đel d'al doilea, sđ dea đođ garanđi ađestor dreptșri: șnirea ōrinșiatelor ōi ereditatea ōrinșliș, ales de nađiea Romōnł ōn deđlinđ libertate.

Șnirea ōrinșiatelor are ōn fađorșleș ei șn đrođerș đeki dar ađđrat: șnirea fale đșterea. Nș este dođeditł đșterilor, ađelora ōel đđin ōe n'aș niđi o ambiđie kł đșterea relatiđł a ōrinșiatelor, ōn lok d'a fi đđgșbitoare la đr'șna dintr'ōnșele este o garanđie de ređaos ōi liniđte đentrș fie kare dintr'ōnșele ōn đarte, ōi o balanđ đentrș ekilibrș Eșrođi.

Șneaskł-se Moldo-Romđnia, ōi ōa forma o nalie ōn kare intriga kș aneđoinđ se ōa strekșra. Beliniđ đor gđsi o barierł grea de đrit; Tșrđia are ōnainte-o barierł mai serioașł: integritatea ei nș ōa mai đștea fi ameninđatł ađa de

lesne, și țara pe o țară astfel, în lok de a fi împotrivă, 'i ar fi kș atŭt mai kpedințioas, kș kŭt ar țedeia kŭ ōrin țolitika în țepeașă ō țorții, 'i a dobŭndit țeterea a țarra kiar pe țoarta ții a se țarra împreșn !

Șneaskŭ-se ōrin ți țatele ții în lok de a fi șn kŭm țeskis țetșlorș nŭțțirilor ții okș țadiilorș dekorate kș ori pe țitulș, în lok d'a fi eksșșe ōrin sitșalia lor țolitiķ nekontenitelor în țazi, ka ții lokșitori esșș frigșrilorș de bŭț infekte, țor forma o miliție destoiniķ a țarra frontierele ții a slșji de țan țardŭ Otomanilor, atșnŭ țmŭntșș lorș, okrotit de astŭ țetere relatiķ, ța fi feritit ții ța țrodșșe kș sekșritate bogŭțile sale din țșnțrș. țroțrietșșile, mai nekșțitșate astșzi, se țor akotșri kș bogate xolde. Ștețele sale ținŭ aș țșști, nestŭțțetșe mai de niț șn drșm, se țor akotșri în skșrt timșș kș țosele, kare țor înlesni komșnikalia, ții în fine drșmșrile de feri țor brșzda țnșșile sale kŭmții. Ațșle sale țor țeleni nițte arterii bine-țokțtoare țentș komerțș ții ți țilizatiē, ții Eșroția întreagŭ ța țrii kș bșkșrie efekțł țrotekției sale ții ța țriimi țribșțșș rekșnoținții Romŭnilorș.

Ka șș se realizeze ațșș țiitor, mai este înkŭ o mșșrș de întrebșnțat, nș mai țșșin țolositoare de kŭ țea din țiș. În sitșalia țolitiķ în kare se gșșțete Moldo-Romŭnia, țșș kșm noșa nșmire a țrințșșile țe țalte ani ni s'a țrșț șn țas șire țrogres, ții țea țe țiașș se țșșrea ții mai mare, asemenea ții ereditatea țș ni se țare neașțat țrebșnțioasł.

Atșnŭ nșmai se ța țșne șn termen ațșșei nestatornŭșii, kașzŭ țrințșșia a țetșlor nenorțirilor Romŭniei. Atșnŭ nșmai țor în țeta intrițșle în țarț ții kiar afarț din țarț. Oamenii țșminașș ții inflșșinții ai țrințșșatelor, în lok de a se dețrta de alesșș naliē, se țor strŭnșe împreșșșș ții țor slșji împreșn țara, kŭnd nș țor mai fi țreokșșș a ții slșji țroțriile lor ambiții. țeloziile, rițalitițșile din familii, tot-d'abna țșneșș în Statșrile țele miș, se țor stinșe țșșin kŭte țșșin; ții în fine, țrințșșș ne mai fiind țșșș în țșșț kă în țrekșt, ne mai fiind silit a ții întrebșnția țrenea ții faktitșșile ka șș țlakŭ țșșterilor streine ții s'ții țrețșteakŭ țș șș la ai țș mijloaē d'a țiză la șn tron efemer, nș ța mai ațș alte grije șș alt șșșșș de kŭ ațșlea de a administra țara desțșșrŭnd toate isțoarele de țrosțritate șșț țrițegerea șnei adșnșri natiōnale ții șșț țaranția țortșii ții a Eșroții.

Ațșeașta este, ni se țare, solșșia țea mai de dorit în ștarea țșkrșșrilor de astșzi, fiind kŭ este țea mai țraktikabilŭ, ții fiind kŭ, resțektŭnd drēțșrile țșșerii șșșzerane, asișșrșm tot într'o țreme drēțșșrile ții țriițșșile naliē Romŭne.

XII.

Ațșșț solșșie konformŭ, în țarte țel țșșin, kș intențșile a țrei din țșșterile țe aș șșskșris țraktatł țarisșșș, Konțresł ar fi țșșț s'o xotșraskŭ ții s'o adolțeze. Kș toate ațșșea țlenițotentiariș aș țreferat șș mai adșște. Ațșșț adșștare țșneșș țntereselor Romŭnie de kare o ține de noș ani în neastŭmțr, nețșinț kșm o șș se rezolțeze keștiile țșndamentalē a țe organizatiē ei, Romŭnia a țriimit-o kș linițte ții resignaē.

Kșm ar fi țșșț ea șș țorbeaskŭ, kŭnd ței țe o gșșțernŭ ŭ înkide gșra, șșșrŭm țșrnalele; kŭnd armiile streine i okșț țeritorișș kŭnd kiar țșrșșia al kșreia interes ar fi ka ea țea dintișș șș ațere indițendentă Moldo-Romŭniei ții țmŭntșșș ei de okșțadii streine, ea înțșđșe okșțadia așștriatkŭ, lasł șș se țșdeaskŭ dorinția de dominaē, ții țrințr'șn țirman se împotșrițșe a țșșa țe Romŭni s'ții manifestē dorințșle ții s'ții ațere drēțșșrile țrin țreșșzentanț ațș de țișș, drēț de ațșre țe se akordŭ țiar ținoșadiilor! țșșșea dar a Romŭnilorș nș este șn konsŭmțmŭnt al lor, ții este mai kș seamŭ o elokțentŭ țrotēșșie țe le este ertat țelorș slabi. Askșłte ațșșț țșșre țșșterile eșroțene, ții țor așzi țlasł Romŭnie îndrețșndșșe la toate, ții la fie-kare în țarte, țerŭndș kș țraktatele în mŭnŭ aștonomia lor.

Rșșșilor le zŭțe: „M-așș țrotețșat mșłt timŭ ții ț'am fost rekșnoskŭțtoare. Dar într'o zi țirŭ țretektș m-așș okșțat kș nedreț, ții nș ț'așș șșit, într'o țșșț țe nș mŭ țrițșe țe mine, șș deklaraș Eșroții kŭ mŭ țșșaș drēțș zŭłogș.

„Kŭłkŭndș'm ŭ indițendentă, țe'mŭ țrotețșeai ținŭ așș, m'așș așșorizatș a krede kŭ bine-țalerile țoastre era dikțate de interes, ții așș țierđșț într'o zi inflșșenția țe dobŭndisēșș țșșș mșłł ani de okrotire. Îndrețșadii-ții grețșea; așșșadi-ne aștonomia țe kare n'așș țșșț-o kŭłka țirŭ țedeasł.”

Așșșrii: „Așș țenit în țrințșșate kș skŭ mŭrșșrisitș d'ale țarra de nŭțțirele ții relele řșșboisșș. B'am fostș rekșnoskŭțori ții ț'am țriimit kș řrșșie ții bșnŭ-țoinț; dar kŭnd ne-am înkredŭntatș kŭ de ții s'a řiķșțș țalēa, armiile tale totș țorș șș okșșe țara, n'am țșșț șș mai řrșșnesk țentș ține de kŭt nemșłșmire ții neŭnkredere. Interesele tale komerțșle ții inflșșinția țe ai țrebșnția a țșștra țe țșnțre te ințiț șș adolț altŭ țolitiķ, ții în lok d'a insșșla șra sŭlțște șș ne ațraș simłatiē, resțektŭndșne drēțșșrile ții aștonomia.”

țșrșșii: „Îmi ețș șșzeranț: nș'ții amș kontestat niț odatŭ ațșș țitulș. Biș s'ții țer a'mŭ resțekta drēțșșrile. De țe nș te înkrezi în mine? De țe înțșđș okșșadia țeritorișșș meș? De țe ameninț țekile noastre țriițșșșri? De țe înțșșșșșș țlasł dorințșlor mele? De țe nș înțșđș ka la konferințșle țe țor xotșrŭ țiitorș meș, șș am, daka nș reșșșșșșșș așș natiōnality mele, kare șș țoteze kș řșđekțori mei, țel țșșin țeğatș kare șș ațere dorințșle mele? Nș țșșa altora țretektșș, doritșș țoate, d'a ne țroteșș. țroteșșe-ne kiar țș! Resțekțeazł-ne aștonomia țe am kŭțigat-o țrin șișșle de la Șșłtani țotșri, ții ne-a konsfinț' o nenșmțrate țraktate.”

Însřrșit, Franții ții Enđłiteri: „Așș kombșțșț în nșmele drēțșșșii: țalē'ții șș se resțekțeze drēțșștea. Nș ne țalēșș din țiarele șnei ambiții ka șș ne țșșașș în țiarele altșea. Așșșria n'a țrșșat niț o țiķșțșr de șișșle, în țreme țe țoi așș țrșșat ț'al țostrș. N'o țșșașș șș kșłēğł roadele șnș řșșboisș, ale kŭrșș đrșri nșmai țoi le așș șșferit. țșrșșia țș e

Urmează să ne înfristăm de-astă prelungire? sau urmează din contră să fim mulțumiți? negreșit, în asemenea împrejurări, ori ce întârziere e fatală. Principatele Române suspină adăstând și nerăbdarea lor e cu atât mai vie și mai legitimă, cu cât agonia adăstării și nesiguranța chestiilor vitale, pentru ele, se adaugă prin îndelungatele suferințe ale ocupației străine. Pentru toți, afară de Români, războiul și relele sale au încetat. Pământul Rusiei, *putere beligerantă*, este liber, și al Moldo-României, *deși neutru*, e încă după încheierea păcii ocupat de armile străine. Astă ocupație, principatele n-au provocat-o; și n-are nici un pretext, după cum n-are nici un drept.

Europa Occidentală, care n-a intrat în Bosfor decât ca să răspundă trecerii Prutului, poate ea dar să îngăduie Austrieilor ceea ce, din contră, din partea Rușilor privea ca *casus belli*? Moldo-România nu s-a mântuit de protectoratul țarului, de cât ca să intre sub alt protectorat nou, ce în împrejurările de față, se poate privi ca o adevărată apăsare?

Vedea-va ea oare, drepturile și privilegiile sale, necontestate de nimeni, călcate după un război întreprins pentru susținerea drepturilor?

II.

Fiindcă armia Anglo-Franceză au evacuat Crimeea, nu trebuie să credem că războiul s-a sfârșit. Câmpul de bătălie s-a strămutat, și armile nu mai sânt aceleași; dar războiul există încă, un război surd, plin de fineță și strategice, ai căror numai tactici au schimbat numele; Generalilor le-au succedat politiciii.

Moldo-România e astăzi câmpul bătăliei, sau mai bine câmpul intrigilor. Aceasta e soarta astor nenorocite Țări de câtăva vreme încoace. Poziția geografică explică îndestul trista sa stare.

Situată între trei mari Imperii, fiecare dintr-însele au dorit s-o cotopească.

Turcia are drepturi de *suzeranitate*, pe care caută neconținut a le schimba în drepturi de *suveranitate*.

Rusia suspină după drepturile de protectorat ce dobândise și pe care le-a pierdut.

Austria ar dori și dânsa să confişte în beneficiul ei drepturile ce a pierdut Rusia.

Un Stat slab nu poate fi fără paguba sa împresura din toate părțile de trei staturi mari. Polonia căzu; Moldo-România se afla deja în agonie.

Printr-o greșeală a Rusiei, Europa occidentală ce dormea, deschise ochii. Franța și Englitera să bage încă bine de seamă! A birui nu este nimic, dacă cineva nu știe să asigure fructele biruinței. În zadar s-ar fi vărsat atâta sânge, dacă cauzele războiului ar exista încă, dacă dreptatea și echitatea nu vor dobândi legitima lor îndestulare, dacă noi ambiții vor mai strica încă pacea Europei. Pe ruinele vechilor tractate, e de trebuință a se zidi un edificiu temeinic, și edificiul nu va fi astfel de cât când va avea de bază dreptul popoarelor, și când mai înainte de toate consecințele cele noi vor respecta drepturile cele vechi.

III.

Din trei mari Imperii ce mărginesc Principatele, numai unul are oare-care drepturi asupra-le: acesta este Turcia, însă și acele drepturi sânt mărginite lămurit prin capitulațiile de la care își trag originea.

Cel dintâi tratat² al Moldo-României e de la anul 1393; și fu încheiat la Nicopole între Mircea întâi și Baiazid întâi. Al Moldovei dată de la anul 1513, scris de Prințul Bogdan și sultanul Selim I-ul.

Ce cuprindeau acele tractate? Ce drepturi acordau ele părților contractante? Iată ce e de trebuință să precizăm cu exactitate.

Tractatele acestea asigurau Principatelor: Necotropirea pământului, oprind pe ori ce Musulman de a intra în țară fără de pricină binecuvântată, și fără de voia Guvernului Țării;

Păstrarea religiei, și depărtarea cultului mahomedan;

Dreptul de a se governa după propriile lor legi, fără de amestecul Guvernului otoman întru nimic în trebile din lăuntru ale Principatelor;

Dreptul de a avea Prinți creștini, aleși de Episcopii și boierii Țării, și dreptul acestor Prinți de viață și de moarte asupra supușilor lor, cum și a declara război sau a încheia pace.

În schimbul acestor garanții, la care se adăuga din partea Porții îndatorirea de-a proteja Principatele, acestea din urmă se îndatorau, și din parte, a plăti un tribut anual și a consimți supremația Sultanului asupra Suveranilor lor.

² Un al doilea tratat a încheiat România la 1460, între Vlad al V-lea și Mahomed al II-lea.

Iată care fură convențiile între Principate și Poarta Otomană; negreșit că Poarta tratând în acest chip cu dânsele, trata de bună voie a ei, căci este știut că ea era atunci în culmea puterii sale, și că, în loc de-a primi legi, ea le dicta altora.

IV.

Poarta, care trebui s-o mărturisim, n-a contestat nici odată în prințip drepturile și privilegiile Principatelor, ea le a călcat adesea în picioare prin fapte. În loc de-a merita și de-ași atrage simpatiile Românilor prin respectarea tratatelor și îndeplinirea cu scumpătate a îndatoririlor sale, ea însufla neîncrederea călcând mai multe clauze esențiale ale stipulațiilor. Ea cotropi pământul României, rădica fortărețe pe care le ocupa, cu garnizoane care socotindu-le în pământ vrăjmășesc, împrăștia împrejur jafuri și omoruri. Mai în urmă îndeplinind voița sa la dreptul ce recunoscut formal Principatelor de-a alege însele pe șeful lor, ea schimbă pe Prinții pământeni prin Prinți străini.

Astă politică atât de vătămătoare intereselor Porții precât și de rea credință, avu rezultatul ce urma să aibă. România, apăsată cu asprime, caută un reazâm pe lângă puterile creștine ce o înconjură. Prințul României, Brâncoveanu, se îndreptă mai întâi către Austria, dar mai pe urmă atras de biruințele lui Petru cel mare, care îi făgăduise ca și Prințului Moldaviei, Cantemir, independența Principatelor, se îndreptă către acesta și se îndatoră a-i pune la dispoziție un corp de armie de-ajutor și a-i aproviziona tot într-o vreme și armia lui.

Evenimentele acestui război sunt cunoscute. Petru cel mare încheie cu Poarta tratatul de la Prut; și mulțumit că-și scapă armia sa, părăsi pe-amândoi aliați răsbunării Porții. Cantemir fugi în Rusia, iar pe Brâncoveanu îl tăiară la Constantinopol împreună cu trei fii ai săi.

Astă alianță cu străinii, la care Români se văzuseră din nenorocire supuși prin mari suferințe, urma să fie o mântuitoare prevestire pentru Poartă. Se folosi Poarta de dânsa sau nu? Își schimbă ea politica? Se nevoi să întoarcă spre dânsa inimile Românilor prin executarea îndatoririlor ce contractase, și respectarea drepturilor ce chezușuise? Din nenorocire nu: Decapitarea Brâncoveanului fu semnalul unei perioade și mai fatală. Atunci începe îndelungata serie a Prinților Fanarioși, - arendași mai bine de cât Prinți, - numiți de Poartă cu titlu de *bei*, confiscând astfel vechiul drept vechiul drept al Principatelor, adică acela de-ași numi Domnitorii.

Care fu administrația Fanarioșilor? ea se poate caracteriza în două cuvinte, *vânzători și jefuitori*. Libertatea politică peri dinpreună cu armia Română și adunările obștești; dreptatea se cumpăra cu bani, comerțul încetase, Poarta lua din țară produsele cu prețul ce ea însăși hotăra, agricultura avu aceeași soartă ca și armia și adunarea obștească: proprietarul ca și țaranul erau descurajați de dajdii. Adăugând la acestea lipsa de comunicație și tâlhăriile, acesta era prescurt tristul tablou al stării Principatelor sub Guvernul Fanarioșilor, al căror nume, chiar astăzi, nu este pronunțat decât cu groază și desgust în România.

Această tristă perioadă ținu mai mult decât un veac, în vremea căruia 36 Domni fură impuși numai României, adevărate lipitori ce-i supseră toate puterile fără milă.

Atâtea mieri urma neapărat s-aducă revolta. Ea izbucni la 1821, în același timp cu revoluția Greciei, și sosirea lui Ipsilante în Principate. Români însă declarară de la început, că cauza Grecilor ce voia să tragă pe Români cu dânșii, nu era cauza Românilor și că scopul lor revoltându-se nu era de-a se trage de sub suzeranitatea Porții, ci acela de-a scutura tirania Domnilor străini, și de a reintra în vechile lor drepturi ce li se călcăse.

Turcia dar n-avu nici o greutate de-a înăbuși elementul revoluționar grec în Principate, și Sultanul printr-o schimbare a politicii, arătându-se, credincioșilor Români, leal vechilor capitulații, declară, printr-un Hati-Șerif, hotărârea sa de a încrede în viitor pământenilor cărma Principatelor.

Turcia ar fi făcut bine atunci de-a completa opera ce începuse, și de-a evacua Principatele, căci lăsând o armie de ocupație, ea dete Rusiei un prilej, pe care aceasta din urmă de mult îl căuta, de-a interveni în favoarea Moldo-Românilor.

V.

Dezbătând cu iscusință această justă cauză a principatelor, cabinetul de Sankt Petres-burg reclama evacuarea teritoriului Român de trupele Otomane. Convenția de la Akerman între Rusia și Poartă fu rezultatul acestei reclamații (1826). Se citea, între altele, și această însemnată clauză:

Hospodarii (sau voveozi) se vor alege în amândouă aceste țări de adunările generale ale divanelor, dintre boerii pământeni. Ei vor primi întărirea de la Poartă... Nu pot să fie depărtați de cât cu primirea Rusiei. În caz de scoatere, demisionare sau moarte a unuia din domni interimul se va cărmui de caimacami numiți de divanul Principatelor." Rusia nu declarase atunci pentru întâia oară că se interesa de soarta Principatelor. Mai

de multe ori, și încă de la 1774, în tratatul de la Kainargi și în cele de la Iași (1812), protestase în favoarea privilegiilor lor.

De este o datorie a fi cineva drept, chiar cu vrăjmașul său, această datorie e mai sfântă în urma unei birușiri. Că Rusia ar fi dorit încoronarea României cu statul său, nici numai începe îndoielă. Dar ceea ce trebuie să mărturisim, este, fiindcă adevărul are și el prerogativele sale, că amestecul Rușilor în Principate a fost din origină și până mai încoace binevoitor și ocrotitor Românilor. Ori care ar fi fost scopurile lor ascunse și vederile ambițioase ce aveau protejând Principatele și stăruiind în a susține autonomia lor, nu ne putem opri cu toate acestea, de-a nu mărturisi că Rusia a apărut mult timp, și cu eficacitate, niște drepturi pe care Poarta le călcase în picioare.

Ar fi oare drept a exploata astăzi, în defavoarea Principatelor, temerea ce insufla cu drept cuvânt ambiția rusă înaintea războiului, nu numai ca să nu li se dea nimic ci încă ca să li se ia și ceea ce protecția rusă le păstrase?

O asemenea purtare în privința Românilor, n-ar fi nici dreaptă, nici bine înțeleasă, și în loc de-a fi păgubitoare Rusiei, ea ar sigura din contra înființarea influenței sale, pe care iar pune să plătească, ca să zic așa, toate cheltuielile războiului, lăsându-i după luptă într-o condiție și mai rea de cât aceea în care le pusese preponderanța Rusiei.

Să ne întoarcem la Istorie.

Convenția de la Akerman libera Principatele de ocupația Otomană, și ceea ce e mai mult, este că ea stipula că prinți în loc de-a fi numiți și destituați după voia Porții, se vor alege de-acum înnaite de nație pe un termen de șapte ani. Trei ani după aceea, la tratatul de la Adrianopol, Rusia reînnoi vechiul principiu al alegerii prinților pe viață.

Așa dar, aducându-și cineva aminte de miseria ce domnea în Principate prin deasa numire la tron a arendașilor fanarioți, va mărturisi ori care i-ar fi principiile politice, că dreptul de-a alege Prinții și întinderea dată îndelungării puterii lor, erau două adevărate progrese. Printr-aceasta se asigura oare care stabilitate provinciilor bănuite de politica schimbătoare a suzeranului. Rusia profita cu iscusință de greșalele Porții și le întorcea cu iscusință în favoarea politicii sale. Principatele prin urmare îi fură datoare restaurarea și garanția privilegiilor lor, și mai în urmă pentru stabilirea unei orânduieli ș-a unei prosperități relative.

De ce Turcia n-a luat inițiativa unei asemenea politici? De ce n-a înțeles ea că adevăratul ei interes era de-a proteja pe Români, astfel încât să nu mai aibă trebuință de-o altă protecție? Cum nu s-ar fi influențat Principatele de o protecție care nu se manifesta la început de cât cu bine faceri?

La 1828, se declară războiul între Rusia și Poartă. Armia rusă, în număr de 100.000 oameni, trecu Prutul, Mareșalul Bitgenstein intră în Iași, detronă pe Domn și adresa Moldo-Românilor o proclamație ce-i înștiința că o administrație centrală va fi instituită sub prezidenția contelui Palen. Această proclamație făgăduia Principatelor pacea pe care o doreau, binefacerea asigurată a unei existențe legitime și statornice, și păstrarea tuturor privilegiilor lor. București se ocupară ca și Iași, și la 16 mai, contele Palen se așează în noile sale funcții. Trebuie să încetăm a descrie starea Principatelor în vremea războiului. Ciumă, foamete, epizootie, un frig nesuferit, și în sfârșit toate relele se păreau unite cu acelea ale războiului.

Pacea se subscrie la Adrianopol la 14 septembrie 1829.

În privința Principatelor române, tratatul de la Adrianopol fu o nouă și solemnă consfințire a autonomiei și-a drepturilor lor.

Hosporadul, al cărui termen era fixat pe șapte ani, se hotărî pe viață. Canalul Dunării până la unirea sa cu Prutul fu prescrist de hotar al Principatelor. Articolul al V-lea mai cu seamă important prescria: „Principatele, România și Moldavia, puindu-se printr-o *capitulatie* sub suzeranitatea Porți, și Rusia garantând prosperitatea lor, se înțelege că ele își vor păstra toate privilegiile și imunitățile de mai nainte, și se vor bucura de excitarea religiei lor, cu o securitate completă, de o administrație *independentă și națională*, și d-o întreagă libertate de comerț.” DE va observa cineva cu luare aminte va vedea că tratatul de Adrianopol nu stipula noi drepturi pentru Români, aceasta era o recunoaștere precisă și solemnă a vechilor lor libertăți.

În virtutea aceluiași tractat o comisie se adună la București ca să redigeze Regulamentul organic ce urma să fie carta sau constituția Țărilor.

Prințul ales după dispozițiile date de Regulament nu era un Prinț absolut, ci urma să administreze cu concursul unei adunări naționale, căreia i se păstrase dreptul de-a vota birul, de-a face legi și de-a adresa Prințului plângerile nației chiar alergând la puterile suzerană și protectoare.

Neapărat Regulamentul organic nu este idealul constituției unui popor liber. Dar de v-a privi cine va de-o parte miseria și anarhia în care căzuse principatele în curs de un veac de arbitrar, și de altă parte de și va arunca ochii asupra acestei societăți încă în leagăn, unde nu se găsește de cât boerul sus și țaranul jos, fără clasa de mijloc coaptă pentru libertate și care constituie în țările civilizate nația în sine, va recunoaște că

Regulamentul Organic al Moldo-României era un mare progres și o constituție foarte liberală pentru un popor așezat prin poziția sa geografică între trei guverne absolute.

De la sfârșitul anului 1829 și până la începutul anului 1834, Rusia, ca să asigure exercitarea tratatului de Adrianopol, ocupă, prin înțelegere cu Turcia, amândouă provinciile, așteptând lucrarea regulamentului și punerea sa în lucrare. Reprezentantul Rusiei, generalul Kiselef³, fu însărcinat cu administrația țării, și știu atât de bine să-și îndeplinească misia, încât guvernarea sa fu un period de reparare pentru Români.

VI.

Convenția de la Sankt- Petersburg termină misia generalului. Prin acea convenție de la 29 ianuarie 1834, se coprindea și evacuarea Principatelor de armile Rusești; Poarta din parte-i, recunoștea formal noua constituție și se îndatora a publica un firman însoțit de un Hati-șerif două luni după schimbul ratificațiilor. Hati-șeriful se publică și fu o nouă consfințire a drepturilor, o recunoaștere repetată a independenței lor administrativă și legislativă. Principatele se zicea (Art.4) și vor face în toată libertatea toate legile trebuincioase administrației lor din lăuntru, și Moldo-Români se vor bucura asemenea d-o independență *legislativă completă*, pentru tot ceea ce privește la lucrările lor din lăuntru. După aceasta urma să procedeze la numirea prinților; dar, în virtutea convenției de la Petersburg, amândouă curțile, *pentru acea dată numai*, făcără ele alegerea pe care Regulamentul Organic i-o recunoaște nației. Amândoi prinți, fură dar numiți de curțile suzerană și protectoare după înțelegerea ce-a avut între dânsese, Mihail Sturza fu numit în Moldavia și Alexandru Ghica în România. Această din urmă alegere fu nenorocită și nu întârzie mult ca să se încredințeze de aceasta, și nația și curțile. Obșteasca adunare se văzu nevoită a expune printr-o adresă solemnă atingerile țării(i) curților suzerană și protectoare.

Curțile în urma rugăciunii adunării(i) obștești, orânduiri a se face o cercetare administrării prințului, în urma căreia Poarta printr-un firman, ce acuza pe Prințul Ghica, îl depărtă, imputându-i nedreptățile și abuzurile ce se săvârșiră în vremea domniei sale⁴.

Atunci pentru întâia oară se puse în lucrare Regulamentul organic; alegerea prințului pentru întâia oară se făcu sub forma constituțională a țării.

Numele ce ieși din urma alegerii naționale fu acela al prințului Bibescu. El domnea de șase ani când izbucni revoluția de la 1848. De la țărmurile Senei, această revoluție trecuse peste Europa și răsună până în Orient. Bibescu neputând pune stavilă revoluției și ne vrând să-i fie șef se trase din domnie.

Revoluția română, generoasă în sine, era în împrejurările de atunci o imitație periculoasă pentru țară, ce prin poziția și starea sa socială nu era pregătită la niște asemenea evenimente.

Tristele sale rezultate nu întârziară a se arăta, și o îndoită ocupație de Turci și Ruși, cum și convenția de la Balta-Liman (Mai 1-i 1849) fură concluzia revoluției.

Prin această convenție se suspenda adunările și în locul lor se adopta *divanele ad-hoc*, ale căror membrii, în loc de-a fi aleși de nație, se numeau de Prinț care putea a-i depărta după voința sa. În loc de Prinți aleși pe viață, se numea de amândouă curțile doi guvernatori pe curs de șapte ani. În această calitate se aleseră și se numiră domnii Știrbei în România, și Gr. Ghica în Moldavia.

Convenția de la Balta-Liman e cea din urmă ce s-a încheiat în privința Principatelor între cabinetul Sankt-Petersburgului și Poarta otomană.

Aci se oprește istoria trecutului.

PARTEA A DOUA

VII.

Din astă dureroasă istorie, ale cărei trăsuri principale le-am schițat într-un chip repede, care sânt învățăturile ce putem trage, care sânt lecțiile ce izvorăsc pentru puterile europene în general și pentru fie care dintr-însele în particular?

³ Generalul Kiselef este astăzi reprezentantul Rusiei pe lângă curtea Franței.

⁴ Nu intră în cadrul acestei lucrări tabloul deosebitelor guverne ce s-au schimbat în Moldo-România de la anul 1834; și de-am vorbit de Prințul Ghica, am făcut-o numai ca să ne întrebăm cum acela ce s-a depărțat prin firmanul din 1842 s-a putut numi la 1856 Caimacam al domniei.

Mai înainte de toate rezultă că Principatele Române sânt *autonome*; și că nimeni, nici chiar Poarta, ce le este suzerană, n-are dreptul de-a se amesteca în trebile lor din lăuntru.

Al doilea, că Rusia, ca scop de-a sluji proiectele ei de întindere și conchistă, a garantat Principatelor niște drepturi pe care Poarta, fără de-ale contesta în prințip, le călca prin fapte.

Dacă este cineva în drept de a acuza ambiția celei dintâi, cauză evidentă a războiului trecut, trebuie însă să recunoască că nici o lată putere ca Turcia, n-a servit, prin greșalele sale, această ambiție ce era aproape de-ai deveni funestă.

Acestea sânt considerațiile asupra cărora insistăm.

Vom arăta în urmă care sunt pericolle ce amenință astăzi Principatele în drepturile și autonomia lor, și tot într-o vreme vom încerca a găsi și tămăduirea acestor rele.

După cum am expus faptele istorice cu cea mai riguroasă nepărtinire, asemenea le vom discuta cu sinceritate. Concluziile noastre vor fi dictate de sentimentele dreptăți(i): îndrăznim a zice chiar de înțelegerea stări(i) și a intereselor puteri(i) lor.

Oamenii de Stat ai Țării aruncă-și ochii asupra trecutului, întrebe-se care a fost pricina progresării influenței rusești în principatele Române, și nu vor găsi alt decât abuzurile și excesele puterii guvernului otoman, abuzurile pașilor au silit Principatele a se întoarce spre puterile creștine. Administrația Fanarioșilor, impusă de Poartă în contra capitulațiilor și a tractatelor, a ocazionat intervenția rusă și a dat prilej Țarului a lua în Principate rolul de protector și de binefăcător.

Rusia însă, cu toată dibăcia ei, a făcut o mare greșală amestecându-se într-un chip prea direct în trebile din lăuntru ale Principatelor, a căror afecție au pierdut-o numai din pricina aceasta. Un popor este ca un cal de bună viță, pe care mâna ce-l conduce trebuie să fie foarte ușoară ca să-l poarte de frâu fără de-al supăra zăbala.

Cu cât Rusia eșia din rolul ei de protectoare, luând p-acela de suzerană, cu cât mai mult se amesteca în guvernul României, cu atât ea își pierdea popularitatea sa. Și din contra, cu cât Turcia făcea să se simță puterea ei, cu atât mai mult se ștergea din inimile Românilor vechile prejucții în contra acestei puteri, și în locul lor renăștea simpatiile. Tractatul de la Balta-Liman fu cea mai însemnată greșală a Rusiei, căci printr-însul lua Românilor o parte din privilegiile, pe care protecția sa făcuse să li se recunoască în nou. Rusia nu se opri aci, ea făcu o greșală și mai mare încă în ziua când, călcând în picioare independența României, pe care o garantase câți-va ani mai înainte, declară în fața Europei că ea va păstra ca un gaj, până la îndeplinirea cererilor sale, aceste două Principate unde armatele sale pătrunseră într-un mod nelegitim.

Faptele vorbesc mai bine de cât am putea vorbi noi; dar mai cu seamă pot arăta Turciei politica ce urmează să aibă în viitor în privința Principatelor. Interesele ei se unesc într-aceasta cu îndatoririle pe care i le impun tractatele. Încredințezese⁵ Principatele că Turcia le voiește binele, că este dispusă a le proteja, că garanția autonomiei lor le va veni mai mult de la Poartă de cât de la cele-lalte puteri, ș-atunci aceste țări în loc de-ai aduce confuzie și anevioție în lucrări, îi vor fi un ajutor și o barieră contra năvălirilor străine.

VIII.

Ce a făcut cu toate acestea Turcia de când războiul și tractatul Parisului, ce suprimară protectoratul Rusiei, a dat României libertatea de a-și manifesta dorințele și trebuințele ei?

Ea a arătat din contra, niște tendințe nu numai de dominație asupra Principatelor, ci încă și de întrupare. În conferințele Constantinopolului de la 1856 Ianuarie, ea nu și-a ascuns Pretențiile de a trata principatele ca pământ conchis și ca provincie făcând parte integrantă din imperiul otoman. Ea a făcut a se crede desfăcută de ori ce îndatorire în privința lor în urma călcări(i) tractatelor încheiate cu Rusia, ca cum aceste îndatoriri n-ar rezulta din acele tractate și nu s-ar coprinde în ele. Ea manifestă curat intenția de-a nu lua în nici o considerație (de-ar fi lăsat-o puterile străine în voia ei) privilegiile restituite prin tractatele de spre care vorbirăm. A declarat voința sa de-a ridica fortărețele dărâmate, izvor al atâtor calamități și ură, pe când acestea existau ! Ea pretinde să numească prinți sau de-a dreptul, sau după o listă de candidați ce va da țara, ca să poată da curs vechilor intrigi, nestatornicii de-altă dată, și atârării servile ale guvernatorilor pe care ea-i va alege. Ea merge și mai departe de cât tot-deauna: a încercat ș-a izbutit a se amesteca în guvernarea din lăuntru a țărilor sub pretext *de-a armoniza instituțiile din lăuntru după timp și trebuințele generale*; în sfârșit Poarta s-a arătat dispusă a nesocoti toate drepturile principatelor, chiar acela pe care le respectase în timpii trecuți pe când România era prada arbitrarului Porții.

A se governa după legile lor, fără a adopta altele, după trebuințele epocii, a fost un drept pe care Principatele l-au (lu a) exersat tot deauna în toată întinderea lui. De va consulta cineva istoria lor legislativă în

⁵ În sensul de „a fi convinse” (n. n.)

periodul acestor cinci-zeci din urmă ani, va rămâne în uimire văzând câte modificări s-au introdus în legislația lor, cât progres au făcut în acest mic spațiu de timp, ast mic popor Român, abia cunoscut Europei occidentală. În această transformare progresivă, în această lucrare din lăuntru, operată în sânul unei societăți turburată de rele și intrigă neconținute, nu vedem pe niciări amestecul Porții. Tot s-a operat după voința și trebuințele astei societăți reprezentată de prinții și adunările țării.

Pretențiile ilegale ce Poarta a manifestat înaintea tratatului de Paris, le-a reprodus, cu oare-care sfială, la congresul din Paris; și în urmă, la conferințele din Constantinopol după ce s-a sub-scris tratatul de la 30 martie.

IX.

Turcia a făcut o nouă greșală protestând în contra prelungirii ocupației austriece în Principate, arătându-se, din contra, favorabilă acestei prelungiri.

Oamenii ei de Stat nu văd că astă ocupație nu poate avea alt efect, decât a face pe Români să le pară rău de trecut din pricina vexațiilor prezentului?

Austria se înșeală dacă crede că fără de primejdie poate succede politicii țarilor.

În general se crede că Staturile cele mici sânt lesne de cotropit, și plecând de la acest prințip numai, nu se gândesc că de multe ori puterea lor consistă chiar în propria lor slăbiciune. Într-alt chip cum am putea explica rezistența Moldo-României, (dacă n-am vorbi de cât de dânsa), de a nu cădea în mâinile uneia din puterile ce o învecinesc?

Călcând drepturile Principatelor, Poarta a slujit interesele Rusiei, dându-i prilej de amestec în țară și de protejare.

Rusia, după ce a pregătit duhurile a îngădui dominația ei prin binefaceri, a încercat în urmă a călca în picioare independența Principatelor ce ea însăși garantase; însă n-a izbutit în aceasta.

Făcând aceeași încercare, Austria nu se adastă la aceeași neizbândă?

Ocupând Principatele cu consimțământul Porții, al Franței și al Engliteriei, cu scopu(l) de a păstra neutralitatea țării, și de a o scuti de ocupația rusă, sub ce pretext și cu ce drept mai le ocupă astăzi când nu mai există nici un motiv din cele ce însemnarăm? Aliată a Franței și a Engliteriei într-un război a cărei misie a fost de-a apăra drepturile amenințate de pretențiile Rusiei, precum și trecerea Prutului, Austria ar putea oare, fără de a da bănuiele Europei despre intențiile sale, să calce drepturi pe care ea a vrut să facă pe alții să le respecte?

Prelungind cu stăruință ocupația, nu va dobândi alt rezultat de cât a da bănuiele despre bunele-i cugetări și de-a ridica în contra-i opinia publică, ce nici până astăzi nu prea i-a fost favorabilă, din pricina politice sale șovăitoare în vremea războiului. Să adăugăm încă că și de va fi având gânduri secrete și ambițioase, acele nădejdi nu pot izbuti întru nimic. Petersburg observă Viena, și nu va îngădui să izbutească în folosul altuia copia unui original ce n-a slujit pe Rusia; Franța și Englitera, care n-au cerut războiul, își vor ține făgăduințele lor, adică de a nu permite unei aliate, ce nici n-a tras spada, să se bucure singură de o conchistă teritorială, cu care se calcă drepturile și interesele echilibrului Europei, și a culege singură fructele unei victorii care n-o costă nimic și care nu e a sa.

X.

Ocupația dar de astăzi a Principatelor de armile austriece, cu primirea Porții, este o a doua însemnată greșală ce face această putere în paguba României.

Din nenorocire aceasta nu e cea din urmă, și mai avem încă o a treia imputare a-i face atât mai serioasă, cu cât se atinge mai mult de autonomia Principatelor, în momentul acesta care este cel mai decisiv și mai critic. E vorba despre firmanul de convocarea divanelor chemate pentru a exprima opinia Principatelor și dorințele lor în privința organizației viitoare.

În virtutea acestui firman, (în contra căruia Europa n-a zis nimic până acum) Principatele vor fi oare consultate? În ce mod și prin ce organe își vor exprima dorințe și trebuințele lor?

Cinci comitaturi, pentru formarea cărora nu s-au consultat nici legile, nici datele, nici obiceiurile și gradul de civilizație al țăr(i), vor constitui fiecare divan. Aceste comitaturi se vor mărgini a-și exprima dorințele ce se vor examina întâi de către Comisia europeană; și, după ce vor trece mai întâi printr-acest examen, se vor supune unui al doilea examen și vor deveni obiectul desbaterilor ulterioare între Poartă și puterile aliate.

Însă, după aceste încercări și dezbatere, Principatelor, care sânt partea interesantă și principală într-această desbatere, li se vor da cel puțin dreptul de-a avea reprezentanți, comisari, sau mai bine avocați în conferințele ce se vor ține ca să le justifice voințele, să le apere cererile și să le susție drepturile?

Nu ! Firmanul e hotărâtor; glasul Moldo-Românilor nu se va auzi în conferințe: ei nu vor avea nici glas deliberativ, nici glas consultativ; nu vor avea nici chiar un delegat care să le apere drepturile, și relațiile divanelor cu comisia europeană se vor opera *prin mijlocirea comisariatului otoman*.

Nu este destul atât: Poarta își încheie firmanul mai rău de cât îl începe. Turcia, prin cel din urmă articol, declară cu ton de stăpân desăvârșit, iar nu de suzeran, că dacă divanele vor îndrăzni să iasă din șirul lucrurilor existente, se vor lua *măsuri de dojenire pentru asemenea purtare*.

Poarta, scriind și vorbind astfel Românilor, uită că adevăratul ei titlu, acela ce i se da până astăzi de Europa, acela sub care figurează în tratatul de Paris, este titlul de suzerană. De-aci îi vin drepturile asupra României, însă de-aci și îndatoririle. Tonul dar și dispozițiile firmanului nu se aseamănă cu îndatoririle Porții și pășesc peste drepturile Principatelor.

Tractatele Porții cu Rusia, desființate întru ceea ce privesc relațiile între dânsle a acestor două puteri, rămân în ființă în ceea ce privesc drepturile recunoscute printr-însele Principatelor, drepturi chezașuite prin tratatul de la 30 Martie 6, pe care Poarta urmează să-l respecteze.

Să ne întoarcem acum iar la firman. Care-i este sensul? Care este șirul lucrurilor din care divanele nu pot eși? Până la ce punct le este iertat a manifesta dorințele țării(i)? Li se vor lua în băgare de seamă acea manifestare? Asupra acestor chestii există o adâncă tăcere.

Comitetele, zice firmanul, „au drept a delibera asupra Regulamentelor Principatelor”. Acesta e dreptul cele mai întins ce li se acordă. Să lăsăm că dreptul acesta l-a avut Principatele și că era de prisos a se mai specifica din nou, dar să ne întrebăm și să întrebăm pe Poartă, Regulamentele sânt ele oare instituții vițioase? Imperiul otoman are mai bune? și n-ar fi de dorit pentru regenerația Imperiului său să aibă asemenea Regulamente în toate provinciile ei? Cine mai crede astăzi că Regulamentele sânt pricina relelor ce bântuie țara Românească? Cine nu știe că ele provin mai mult din nestatornicia și slăbiciunea guvernului ei, iar mai cu osebire din neîncrederea ce are Românul în ziua de mâine, și din necontenitele frământări provenite din intrigile ambițiilor, neconținut în luptă, și de conflictele în care sânt puse interesele puterilor ce-o învecinesc?

Uitând Europa acestea și ocupându-se numai cu revizia legilor din lăuntru, n-ar putea cineva să creadă că nu este serios dispusă a tămădui răul și că fuge de prilejul a găsi rana ca să nu fie silită a o vindeca?

Dreptul de-a delibera asupra Regulamentelor Principatelor, drept pe care firmanul nu-l contestează, cum îl înțelege oare? Alegerea Prinților este oare coprins într-însul? sau puterile voesc să-și însușească misia de-al numi? Poarta voește să-l aleagă ea? și puterile voesc să se amestice în revizia Regulamentelor?

Înainte de firmanul din Octombrie 1856, aceste puncturi nici că erau în dezbatere.

Convenția de la Balta-Liman (care nu suspenda de cât pentru șapte ani, astăzi expirați constituția țării), această convenție este acum desființată prin război și Principatele reintră neapărat, astfel o cere dreptatea și tratatul Parisului⁷, în drepturile lor recunoscute de tratatul de Adrianopol și regulamentele organice. Vor fi dar în dreptul privilegiilor lor de-ași alege prinții și de-a se administra în virtutea vechilor lor capitulații, neînțecat reînnoite sau confirmate.

Dacă dreptul de a-și alege prinți se va lua Principatelor, dacă autonomia lor se va mântui, dacă Europa va pretinde a se amesteca în redacția Regulamentelor lor, atunci ori ce om serios se va putea întreba la ce a slujit Românilor războiul, în urma căruia au suferit atât de mult, la ce le slujește astăzi protecția Europei; neapărat nu alta, de cât ai face mai nenorociți, mai maltratați, mai puțin independenți, dându-le legi dictate de străini; ar greși atunci oare Români(i) dacă suspinând ar cere trecutul cu relele lui?

XI.

Tratatul de Paris, ce păstrează privilegiile Principatelor, a introdus o simțitoare modificare în starea lor.

Poarta rămâne suzerană cu drepturile ei de tribut și omagiu, și ci îndatoririle ce de mai multe ori a subscris, dar în locul protectoratului *exclusiv* al Rusiei, succede protectoratul *colectiv* al puterilor celor mari ale Europei.

⁶ Art. XXIII din tratatul de Paris, ce coprinde că administrația Principatelor va fi independentă și națională.

⁷ Art. XXII. Principatele vor urma a se bucura, sub suzeranitatea Porții și sub garanția puterilor contractante, de privilegiile și imunitățile ce posedau.

Acest protectorat colectiv va fi sau o vorbă zadarnică, sau va avea de țintă scopul de a da Principatelor o cheazăuire mai interesantă și cu rezultate priincioase de cât acelea ce le dăduse Rusia, va avea de țintă apărarea drepturilor lor în contra tuturor acelor ce ar voi să le calce.

Care sânt pericolile ce amenință drepturile Principatelor?

Care sânt mijloacele cele mai sigure pentru a le feri de-acele pericole?

Înainte de războiul din urmă primejdia venea de la Rusia. Mulțumită unei politic iscusite, ea știu a-și statornici și a-și crește influența sa în Principate. Acum însă proiectele ei s-au dat pe față; masca a căzut și nu ne mai putem teme de dânsa.

Ceea ce este de temut astăzi pentru Principate, este acel spirit de temere în privința Rusiei, pe care l-am mai spus și care există chiar după războiul trecut. Este cu dreptul oare a nu lăsa pe Români să se bucure de drepturile ce le-a dat Rusia, numai fiind că le sânt date sau garantate de ea?

O asemenea greșală, a lua umbra drept realitate, nu se poate face de niște adevărați politici.

Primejdiile ce amenință astăzi Principatele, o putem zice cu încredere, vin mai mult de la Austria și Poarta de cât de la Rusia.

Ce trebuie dar să facă puterile Europei ca să spere drepturile Principatelor Române și să le asigure prosperitatea? După idea noastră, doar lucruri ar ridica anevoințele, ar nimic toate stavilele, ar înfrâna toate ambițiile, și ar face a înceta toate intrigile.

Cea dintâi, să declare apărare de ori ce călcare drepturile ce Principatele dobândiseră în urma tractatului de la Adrianopol.

Cel de-al doilea, să dea două garanții acestor drepturi: Unirea Principatelor și ereditatea Prințului, ales de nația Română în deplină libertate.

Unirea Principatelor are în favorul ei un proverb vechi dar adevărat: Unirea face puterea. Nu este dovedită puterilor, acelor ce nu au nici o ambiție că puterea relativă a Principatelor, în loc de-a fi păgubitoare la vreuna dintr-însele este o garanție de repaos și liniște pentru fie care dintr-însele în parte, și o balanță pentru echilibrul Europei.

Unească-se Moldo-România, și va forma o nație în care intriga cu anevoință se va strecura. Vecinii vor găsi o barieră grea de sărit; Turcia are înainte-i o barieră mai serioasă: integritatea ei nu va mai putea fi amenințată așa de lesne, și țara ce o va apăra astfel, în loc de a fi împotriva-i, iar fi cu atât mai credincioasă, cu cât ar vedea că prin politica înțeleaptă a Porții, și-a dobândit puterea a apăra chiar pe Poarta și a se apăra împreună!

Unească-se Principatele și în loc de a fi un câmp deschis tuturor năvălirilor și ocupațiilor decorate cu ori ce titlu, în loc de-a fi expuse prin situația lor politică necontentelor invazii, ca și locuitorii expuși frigurilor de bălți infecte, vor forma o miliție destoinică a apăra frontierele și a sluji de avangardă Otomanilor, atunci pământul lor, ocrotit de astă putere relativă, va fi fericit și va produce cu securitate bogățiile sale din lăuntru. Proprietățile, mai necultivate astăzi, se vor acoperi cu bogate holde. Stepele sale până aci pustii, nestrăbătute mai de nici un drum, se vor acoperi în scurt timp cu șosele, care vor înlesni comunicația, și în fine drumurile de feri vor brăzda lungile sale câmpii. Apele sale vor deveni niște arterii binefacătoare pentru comerț și civilizație, și Europa întreagă va privi cu bucurie efectul protecției sale și va primi tributul recunoștinței Românilor.

Ca să se realizeze acest viitor, mai este încă o măsură de întrebuițat, nu mai puțin folositoare de cât ce dintâi. În situația politică în care se găsește Moldo-România, după cum noua numire a Prințului pe șapte ani ni s-a părut un pas spre progres, și cea pe viață se părea și mai mare, asemenea și ereditatea lui ni se pare neapărat trebuincioasă.

Atunci numai se va pune un termen acestei nestatornicii, cauză principală a tuturor nenorocirilor României. Atunci numai vor înceta intrigile în țară și chiar afară din țară. Oamenii luminați și influenți ai Principatelor, în loc de a se depărta de alesul nației, se vor strânge împrejur-i și vor sluji împreună țara, când nu vor mai fi preocupați a-și sluji propriile lor ambiții. Geloziile, rivalitățile din familii, tot deauna funeste în Staturile cele mici, se vor stinge puțin câte puțin; și în fine, Prințul ne mai fiind pus în luptă ca în trecut, ne mai fiind silit a-și întrebuița vremea și facultățile ca să placă puterilor străine și să-și pregătească lui sau la ai lui mijloace de-a viza la un tron efemer, nu va mai avea alte grije sau alt studiu de cât acelea de a administra țara desfășurând toate isvoarele de prosperitate sub privegherea unei adunări naționale și sub garanția Porții și a Europei.

Aceasta este, ni se pare, soluția cea mai de dorit în starea lucrurilor de astăzi, fiind că este cea mai practicabilă, și fiind că, respectând drepturile puterii suzerane, asigurăm tot într-o vreme drepturile și privilegiile nației Române.

XII.

Această soluție conformă, în parte cel puțin, cu intențiile a trei din puterile ce au subscris tratatul Parisului, Congresul ar fi putut s-o hotărască și s-o adopteze. Cu toate acestea plenipotențiarul au preferat să mai adâste. Această adăstare funestă intereselor României pe care o ține de nouă ani în neastâmpăr, neștiind cum o să se rezolveze chestiile fundamentale a le organizației ei, România a primit-o cu liniște și resignație.

Cum ar fi putut ea să vorbească, când cei ce o guvernă îi închide gura, suprimă jurnalele; când armile străine îi ocupă teritoriul când chiar Turcia al căreia interes ar fi ca ea cea dintâi să apere independența Moldo-României și pământul ei de ocupații străine, ea îngăduie ocupația austriacă, lasă să se vădească dorința de dominație, și printr-un firma se împotrivesc a lăsa pe Români să-ți manifesteze dorințele și să-și apere drepturile prin reprezentanți aleși de dânși(i), drept de apărare ce se acordă chiar vinovaților ! Tăcerea dar a Românilor u este un consimțământ al lor, ci este mai cu seamă o elocventă protestație ce le este ertată celor slabi. Asculte această tăcere Puterile europene, și vor auzi glasul României îndreptându(-)se la toate, și la fie care în parte, cerând cu tractatele în mână autonomia lor.

Rușilor le zice: „M-ați protejat mult timp și v-am fost recunoscătoare. Dar într-o zi fără pretext m-ați ocupat cu nedrept, și nu v-ați sfiit, într-o luptă ce nu mă privea pe mine, să declarați Europei că mă luați drept zălog.

„Călcându-mi independența, ce-mi protejați până aci, m-ați autorizat a crede că binefacerile voastre era dictate de interes, și ați pierdut într-o zi influența ce dobândiserăți după mulți ani de ocrotire. Îndreptăvăți-ți greșeala; apărați autonomia pe care n-ați putut-o călca fără pedeapsă.”

Austriei: „Ai venit în Principate cu scop mărturisit de ale apăra de năvălirile și relele războiului. V-am fost recunoscători și v-am primit cu frăție și bunăvoință; dar când ne-am încredințat că de și s-a făcut pacea, armile tale tot vor să ocupe țara, n-am putut să mai hrănesc pentru tine decât nemulțumire și neîncredere. Interesele tale comerciale și influința ce ai trebuință a păstra pe Dunăre te invită să adopți altă politică, și în loc de-a însufla ura silește(-)te să ne atragi simpatia, respectându(-)ne drepturile și autonomia”.

Turciei: „Îmi ești suzerană: nu ți-am contestat nici odată acest titlu. Viu să-ți cer a-mi respecta drepturile. De ce nu te încrezi în mine? De ce îngădui ocupația teritoriului meu? De ce ameninți vechile noastre privilegii? De ce înăbușești glasul dorințelor mele? De ce nu îngădui ca la Conferințele ce vot hotărâ viitorul meu, să am, dacă nu reprezentanți ai naționalității(i) mele, care să voteze cu judecătorii mei, cel puțin delegați care să apere dorințele mele? Nu lăsa altora pretextul, dorit poate, de-a ne proteja. Protege-ne chiar tu ! Respectează-ne autonomia ce am câștigat-o prin sânge de la Sultan(i) voștri, și ne-a consfințit-o nenumărate tractate”.

În sfârșit, Franței și Engliei: „Ați combătut în numele dreptății: face-ți să se respecte dreptatea. Nu ne trageți din ghiarele unei ambiții ca să ne lăsați în ghiarele alteia. Austria n-a vărsat nici o picătură de sânge, în vreme ce voi ați vărsat pe-al vostru. N-o lăsați să culeagă roadele unui război, ale cărui dureri numai voi le ați suferit. Turcia vă e datoră respect pentru integritatea ce i-ați asigurat; întrebunțați influența legitimă ce ați dobândit asupra-i, ca să pledați cauza noastră, ce este dreaptă și care interesă atât pe voi cât și pe noi.

„De și Stat secundar, România are și ea valoare în ochi(i) Europei și în echilibrul ei. Ea neutralizează acest mare rău al Dunării, unul din principalele arterii ale continentului. Ați fost destul de puternice ca să preîntâmpinați, fiți destul de înțelepte ca să prevedeați răul.

„Greșalele diplomației să nu mai formeze același nod al chestiei Orientului pe care sabia voastră l-a tăiat.

„Asigurați-ne autonomia și nu îngăduiți ca să fim nici Pașalâc turcesc, nici Provincie rusească sau austriacă.

„Aceasta ar fi în contra interesului Europei și după cum a zis un mare orator Englez: *în contra dreptului.*

„Ministerul care dirige treburile Engliei, s-a arătat tot-deauna apărător al dreptului națiilor; părsind astăzi apărarea drepturilor României nu și-ar schimba politica, și nu și-ar înmulți numărul inamicilor săi.

„Cât pentru Franța, România ce tot-deauna a simțit o vie simpatie pentru dânsa, își întoarce ochi(i) asupra-i ca spre o soră mai mare în civilizație și progres și adastă de la dânsa sprijin și protecție.”

Îată ce zice Europei tăcerea României. Și noi, ca să încheiem, ne întoarcem la o considerație dezvoltată în această scriere și întrebăm: Care a fost cauza amestecului Rusiei în Principatele Române? Călcarea drepturilor Principatelor de Poarta Otomană.

Aceleași cauze n-ar produce aceleași efecte?

Mijlocul cel mai sigur pentru Occident de-a desființa influența rusă în Orient, nu este de-a șterge până și urmele binefacerilor rusești; ci de a garanta drepturile popoarelor și de ala da mai mult decât le dăduse Rusia.

Puterile occidentale se îndoiesc oare de izbânda unei asemenea politici?

Tratatul din Paris fi-va oare numai o hârtie scrisă?

FINE.